

# “El vel de Maia”, de Marià Manent: Dietari de vivències de la Guerra Civil des de Viladrau

JOAN PORTALS MARTÍ

*“El vel de Maia”, by Marià Manent: A diary of the experiences of the Civil War from Viladrau.*

Aquest treball presenta una part de l'extens Dietari que Marià Manent va escriure entre els anys 1918 i 1986. Es tracta de *El vel de maia*, un resum de les vivències dels anys de la Guerra Civil que el seu autor va experimentar des de Ca l'Herbolari de Viladrau, la casa de Bofill i Ferro on s'havia refugiat amb la seva família fugint de la revolució i la guerra que es patia a Barcelona. En aquest dietari es contraposa de manera continuada la pau del paisatge del Montseny i de la vida rural als voltants de Viladrau amb la realitat crua d'una guerra cada vegada més propera. L'obra té dues virtuts: per una banda, és un document històric de primer ordre d'aquells anys difícils i, per l'altra, conté una descripció del paisatge del Montseny i dels voltants de Viladrau que no té res a envejar a les millors pàgines que sobre aquest paisatge s'han escrit en la nostra literatura.

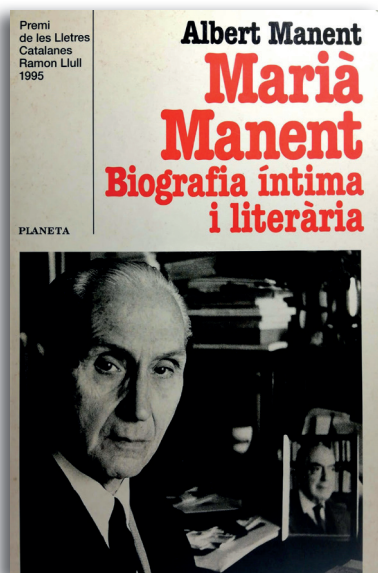
**Paraules clau:** Marià Manent, Guerra Civil Espanyola, Viladrau.

This work presents a part of the extensive diary which Marià Manent wrote since 1918 to 1986. It is entitled “El vel de maia” (The Veil of Maia), a summary of his experiences during the Spanish Civil War written at Ca l'Herbolari in Viladrau, the house belonging to Jaume Bofill i Ferro, where he had taken refuge with his family when they fled the revolution and the conflict that were raging in Barcelona. The diary constantly contrasts the peace of the Montseny landscape and country life around Viladrau with the harsh reality of a war that was coming ever closer. The diary has two virtues: firstly, as an outstanding historical record of those difficult years and, secondly, as a description of the Montseny landscape around Viladrau that bears comparison with the finest pages written about it in Catalan literature.

**Keywords:** Marià Manent, Spanish Civil War, Viladrau.

En una de les entrevistes que es van fer a Marià Manent després que l'any 1974 *El vel de Maia* guanyés el Premi Josep Pla de l'Editorial Destino, ell mateix va definir el contingut i el perquè d'aquesta obra: "En realitat, es tracta d'un llibre que no fou escrit per a ésser publicat. És realment el dietari dels tres anys de guerra, amb l'excepció dels primers mesos. Vaig començar a escriure'l pel gener de 1937 en què em vaig instal·lar amb la meva família a Viladrau, a la casa de Jaume Bofill i Ferro [...]. Vaig escriure primer unes petites memòries dels mesos anteriors i després anava anotant regularment les vivències d'aquells dies. Però hi donava el propòsit que fos un testimoniatge personal per als meus fills i el meus néts [...]. És un híbrid de dietari poètic i d'un paisatge per mi molt estimat com el del Montseny, que aleshores encara tenia un caràcter geòrgic, amb el contrast de la guerra viscuda als carrers de Barcelona, on baixava regularment per atendre les meves feines habituals".

Són paraules que, anys més tard, el seu fill Albert Manent reproduirà a les pàgines de la *Biografia íntima i literària* del pare, una biografia que en presenta la trajectòria vital, estètica, espiritual i ideològica i que l'any 1995 va merèixer el Premi de les Lletres Catalanes Ramon Llull.



Portada de la biografia de Marià Manent escrita pel seu fill, Albert.

El mateix Marià Manent, en el pròleg de *El vel de Maia* explica els seus sentiments en aquells moments difícils tot destacant "el contrapunt entre la més exquisida pau geòrgica i les crispacions i angúnies d'una revolució i d'una guerra". Subratlla, a més, que es tracta del "dietari d'uns anys terribles, però també l'elogi d'un paisatge i d'una gent senzilla i serena...", i reconeix que aquest dietari vol ser "una petita rapsòdia al Montseny". En definitiva, diu, que "és el mirall que ofería a la Revolució i a la guerra un poeta urbà i petit-burgès, arrecerat en una deliciosa regió muntanyenca".

Va ser, doncs, el mateix autor qui va definir perfectament el contingut i l'escenari d'una obra que poc després de la seva publicació va merèixer que Josep Pla li dedicés un

article a la revista *Destino* destacant-ne la qualitat literària i la capacitat d'observació, afegint, potser de manera hiperbòlica, que en ella Manent havia arribat a extrems d'expressivitat que superaven moltes vegades el

que sobre la muntanya del Montseny havia escrit un esperit tan sensible com el poeta Jaume Bofill i Mates.

Cal observar, però, que *El vel de Maia* és només una part d'un extens dietari que l'autor havia iniciat l'any 1918 i que amb diferent regularitat va continuar escrivint fins l'any 1986; algunes parts d'aquest extens dietari es van també publicar amb els títols *A flor d'oblit* i *L'aroma de l'arç*. Com ell mateix explica a les primeres pàgines de *A flor d'oblit*, corroborant el que manifestarà després en el pròleg de *El vel de Maia*, el dietari tenia una destinació personal ja que en ell "anotava les coses per mi, obsedit per la voracitat del temps que tot ho esborra...".

Abans d'endinsar-nos en el contingut de la part del dietari publicat sota el títol de *El vel de Maia*, que abasta el període comprès entre el 19 de gener de 1937 i el 15 de febrer de 1939, és obligat fer una breu presentació de l'autor, encara que la seva figura sigui prou coneguda pels qui s'han acostat a la llarga llista de escriptors que, en un o altre moment, han convertit el Montseny en protagonista de les seves obres.

Marià Manent i Cisa va néixer a Barcelona el 27 de novembre de l'any 1898 en una família amb fondes arrels al Maresme, concretament a Premià de Dalt, vila a la qual va estar molt vinculat durant la joventut i, almenys, fins a la Guerra Civil. Podem seguir amb tot detall la seva biografia en l'obra del seu fill Albert esmentada al principi. En ella destaca que va ser un alumne estudiós i brillant del Col·legi La Salle Comtal, situat davant de l'edifici del Palau de la Música, on, a part d'una sòlida formació en lletres, idiomes i comerç, se li desvetllà la passió per la literatura. Allà adquirí també una formació religiosa que va marcar per sempre la seva vida.

A la *Història de la literatura catalana* dirigida per Martí de Riquer, Antoni Comas i Joaquim Molas, dins el capítol que Enric Bou dedica a la poesia post-simbolista, hi trobem un llarg apartat referit a Marià Manent, on es destaca la seva vida "aparentment discreta, lluny sempre de qualsevol mena d'estridència, caracteritzada per una equanimitat, rigor i voluntat de treball ben d'acord amb les consignes noucentistes dels primers anys del segle".

Format en el Noucentisme, Manent gaudí de l'amistat de Josep Carner, Carles Riba, Jaume Bofill i Mates i Eugeni d'Ors, entre molts altres escriptors. Els seus coneixements profunds de l'anglès li van permetre afrontar com a traductor molts textos de poesia anglesa i d'aquesta manera acostar-los al català. Empleat durant un temps a La Caixa, poc a poc va aproximar-se al món editorial i va col·laborar intensament en moltes activitats culturals relacionades amb la poesia, com van ser la fundació l'any 1920 dels *Amics de la poesia* juntament amb Jaume Bofill i Ferro, Josep Carner, Francesc

Sitjà, Carles Soldevila i Ramon Sunyer; pocs anys més tard (1925-1927) va dirigir la *Revista de Poesia* i, del 1935 al 1936 dirigí també els *Quaderns de Poesia* amb J.V. Foix, Tomàs Garcés, Carles Riba i Joan Teixidor.

Persona d'una extensa cultura i d'una gran inquietud intel·lectual i capacitat de treball, a part de escriure poesia, va dedicar-se intensament a la traducció, a la redacció dels dietaris i a l'exercici de la crítica literària amb una remarcable activitat periodística. La seva obra, en prosa i en

vers, va merèixer l'any 1985 el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Va morir a Barcelona el 24 de novembre de 1988 quan faltaven només tres dies perquè complís 90 anys.



Ca l'Herbolari, casa de Jaume Bofill i Ferro on es refugia la família Manent. (Foto L. Roisin).

Un aspecte destacable en l'obra de Marià Manent és la influència que tingueren en ella els diversos paisatges que va gaudir al llarg de la seva vida. Primer, el familiar de Sant Pere de Premià, que en els seus anys infantils va alternar amb el de Samalús. Després, el de Viladrau, la *Muntanya d'ametistes* de Bofill i Mates, on passà moltes temporades, especialment en els anys de la guerra, i, finalment, el de l'Aleixar, al peu de les muntanyes de Prades.

Home conservador i catòlic, a l'iniciar-se la guerra amb el consegüent esclat revolucionari anarquista dels primers moments, no va fugir del país, com tants d'altres, sinó que va cercar refugi a Viladrau, en un entorn més segur que Barcelona per una persona que hauria pogut ser objecte de la persecució revolucionària. Com explica Sergi Font en el treball *L'actitud de quatre escriptors catalans davant la guerra civil (1936-1939)*. Joan Sales, Pere Calders, Avel·lí Artís Gener i Marià Manent, l'autor de *El vel de Maia* es va mantenir sempre fidel a les institucions catalanes des del seu exili voluntari a Viladrau i va saber conservar en tot moment l'equilibri entre la seva opció política-ideològica conservadora i el seu patriotisme, malgrat les enormes dificultats que això suposava. Ni les passejades dels pistolers de la FAI ni la persecució anticlerical van aconseguir que es passés al bàndol rebel.

Després de diverses incidències en els primers dies de la guerra a Barcelona, en els quals Marià Manent va estar cridat per algun comitè anarquista per

respondre de responsabilitats polítiques sense que l'acusessin de res en concret, a finals del mes d'agost de 1936 la família Manent es va instal·lar a Viladrau a ca l'Herbolari, la casa pairal propietat de Jaume Bofill i Ferro.

I és a partir del 19 de gener de 1937 quan recomença el dietari que havia interromput feia onze anys: "Avui fa sis mesos que començà la guerra. Som en un racó de muntanya, tranquil i solitari, ben diferents d'aquella ciutat frenètica, tràgica, incendiada del 19 de juliol [...]. Després d'unes setmanes d'angoixa, de depressió terrible [...] ens vam instal·lar en aquest recer muntanyenc on la pau verda dels arbres semblava un paradís [...]. Era un oasi tranquil enmig de la tragèdia".

Ben aviat el record dels colors de la tardor a Viladrau impressiona el poeta: "Després de l'estiu, la tardor, amb faigs de color de púrpura i d'aram, la flor de la vidalba abocant-se pels arbres com una cascada cotonosa. I més enllà de l'octubre, els boscos nus, color de mare de vi, amb les taques negres dels avets, com uns rengles de penitents amb caputxa".

I al record de tardors passades segueix la realitat d'un hivern benigne: "Sol tibi, cel pur, amb algun núvol blanc, com una llarga cascada que el ponent aboca damunt la muntanya [...] Pels pendissos blancs lliscaven uns minyons amb luges. Casquets de llana, galtes roges, vitalitat i joia del fred i de la joventut. La guerra que lluny! Però cor endins no ens abandonava".

Malgrat la visió poètica, la vida en aquell entorn no era exempta de duresa, com explica el seu fill Albert, qui en l'esmentada biografia subratlla que "l'adaptació fou lenta. No hi havia electricitat a la casa i brandàvem llums de petroli i de carbur. Quan feia molt de fred enceníem una gran estufa de llenya i també teníem brasers".

Aquesta mescla de poesia i de rudesia propi de l'entorn rural no amaga el rerefons sempre present de la guerra, i la visió pessimista de Manent, qui davant la realitat del moment no veu "possible, ara com ara, altra cosa que una dictadura roja o una dictadura blanca, tot lamentant que els diaris només parlen de victòries, morts, presoners, proclames, odi..." mentre blasma els crims del revolucionaris en els primers moments afirmant que "els Fronts Populars són la maquinària perfecta que s'ha inventat per a la fabricació del feixisme...".

Tot i el rerefons bèl·lic, les pàgines de *El vel de Maia* són un cant continu al paisatge del Montseny: "El Montseny té una llum sense contrastos: muntanya d'un verd rossenc, amb la massa moradenc dels boscos sense fulles i ratlles fines de neu als cims (4 febrer). El cim de la muntanya és embolcallat d'una boira argentada. Després, cap a migdia, el cel es va enfosquint i es posa a pedregar: calamarsa barrejada amb neu; més tard,

neu sola [...]. Però tot d'una la gran tremolor blanca s'aclareix, s'il·lumina [...]. Era que tornava a sortir el sol. Feia sol i nevava... I al cap de deu minuts [...] llua el cel blau [...]. Havíem passat bruscament, teatralment, d'una visió d'hivern a un joiós paisatge de primavera (28 de febrer)".

Aquells dies d'hivern del 1937 la vida en aquell entorn rural seguia el seu ritme: "Al nostre veïnat de les Paitides (una dotzena de cases grises, aclofades entre els sembrats, amb olles blaves d'alfàbrega o d'herba de Sant Segimon a la finestra) s'ha celebrat diverses vegades la gran festa rústica de l'hivern: la matança del porc [...]. Fa vent. Anem a buscar llenya. Arreu dels alzinars fumen carboneres".

Eren dies en què la família Manent anava a fer llenya i a cercar menjar per l'entorn de ca l'Herbolari: "Hem passat el matí al Pujol de Muntanya. És la masia més típica, més bonica que hagi vist mai... I un altre: Al matí

anem al Noguer... L'aigua, a la Riera Major fa un gran renou..." Feia menys d'una setmana que l'objecte de la visita havia estat Rosquelles, "avui esdevinguda una casa històrica, un indret de pelegrinatge literari on arreu hi ha l'empremta de la personalitat poderosa de Jaume Bofill i Mates..."



Viladrau a l'hivern (foto L. Roisin)

Són els mateixos dies del mes de febrer en què "hi va haver un fort bombardeig

naval a Barcelona", fet que va provocar un tall d'electricitat a Viladrau. I el contrast amb la pau del Montseny es fa encara més fort quan va a Barcelona el 16 d'aquell mateix mes de febrer i veu passar al Passeig de Gràcia l'enterrament de les víctimes d'aquell bombardeig: "Han passat divuit cotxes de morts, amb flors, corones..."

A les pàgines del dietari el rerefons de la guerra alterna amb abrandades descripcions de la natura que l'envolta: "Obsessió de la guerra, sempre, sempre. Gairebé no parlem d'altra cosa" (25 de febrer). I, només tres dies després, la visió de la Natura amb tota la seva força s'imposa una vegada més: "Avui, en obrir la finestra, veig els avets del parc plens de neu. Al cap de poc surt el sol, i la neu es fon en gotes de llum viva [...]. Després, cap a migdia, el cel es va enfosquint i es posa a pedregar: calamarsa barrejada amb neu; més tard, neu sola. Però tot d'una la gran tremolor

blanca s'aclareix, s'il·lumina [...]. Era que tornava a sortir el sol. Feia sol i nevava [...]. I al cap de deu minuts [...] lluià el cel blau [...] havíem passat bruscament, teatralment, d'una visió d'hivern a un joiós paisatge de primavera".

És el pas inexorable del temps i l'evolució estacional d'una natura més present que mai en aquell entorn rural presidit pel cim de Matagalls el que captiva a Manent. Les pàgines es van succeint entre el record de la guerra llunyana, les escapades a Barcelona i també a Premià de Dalt, i el treball incessant de l'autor com a traductor, com a escriptor i, a més, com a lector infatigable de la premsa i d'autors estrangers. Són treballs que no l'impedeixen, però, mantenir el contacte amb escriptors i intel·lectuals amics així com amb molts dels habitants d'aquell món rural en que la família Manent havia cercat refugi.

I arriba el primer aniversari de la guerra, un aniversari que li fa escriure: "Un any de guerra! Aquesta nit ha fet un any que escoltava la ràdio fins a les quatre de la matinada, nerviós, frenètic. L'endemà, trets, canonades, incendis, gent armada en cotxes furients. Que lluny que és tot i que a la vora! Aquell extrem de violència i d'horror en ha dut a aquest extrem de pau, d'idil·li geòrgic. Garberes, rostolls, clavells de pastor, puputs, grives, orengues florides".

És un sentiment que es va repetint. Així, el següent 24 d'agost recorda la seva arribada a Viladrau: "Avui fa un any que vaig arribar amb l'àvia, la Fina i les nenes. Un any de guerra al cor de la pau muntanyana. Angoixa i idil·li inextricablement enllaçats [...]. Aquest record s'enllaça amb el que pocs dies després expressa a l'evocar que avui fa un any que vaig trobar el pis de Barcelona fet un caos a causa de l'escorcoll de les patrulles de control. Imatges destrossades, tot el contingut dels calaixos per terra, les cartes meves de festeig i les de la Josefina escampades d'ací i d'allà".

Continuen les anades i vingudes a Barcelona, on sovint se li barregen sentiments de basarda, de pietat i d'horror. A cada tornada a Viladrau, la seva sensació és la mateixa tal com expressa, per exemple, el 2 d'octubre: "Dona bo de tornar a ser en aquest refugi de muntanya després d'uns dies de sirenes i bombes".

Mentrestant segueix mantenint contacte amb intel·lectuals i escriptors amics com Alexandre Galí, Armand Obiols, Carles Riba i molts altres. També té ocasió de conèixer a Salvador Espriu, a qui descriu en poques paraules: "fred i ben educat, interessant...".

I arriba el Nadal, "segon Nadal de guerra. Nadal trist, però a la vegada dolç, en aquest recer de muntanya...". Un Nadal que contrasta amb el final

d'any que es viu a Barcelona on les alarmes es succeeixen com explica ben cruament: "Jo era al centre de la ciutat i intento en va circular pels carrers. Tot és fosc, negríssim. Fa basarda".

La crònica de l'any 1938 seguirà les mateixes pautes que l'anterior amb l'alternança entre la pau de la muntanya i els horrors de la ciutat. La primera anotació correspon al dia 2 de gener i en ella Manent reflecteix el seu esperit religiós, un sentiment que impregnarà tothora la seva personalitat: "Vaig a dinar a Valldoreix, a casa del meu cosí Anton Garriga. Al matí he oït missa –la meva primera missa durant la Revolució–. M'ha fet una emoció molt forta".

Fa un hivern suau a Viladrau. Manent passeja per aquell entorn idíl·lic que recorre molts dies tot cercant aliments per a la subsistència familiar a les cases més properes: "al serrat de Cerdans a pagar la llet... al Pujolar a comprar ous...". Pel camí aprofita per admirar aquella natura que el captiva: "Reposant en un recer, hem vist les Agudes clapejades de neu i il·luminades encara d'un pàl·lid sol de posta quan el massís del Matagalls ja era ple d'ombra".

L'anada a Barcelona pocs dies després li permet gaudir per una vegada de "la impertorbable dolçor barcelonina amb la dalla de la Mort dissimulada en la blavor del cel d'hivern". Aquella "dolçor barcelonina" no deixa de ser un miratge ja que, en una nova visita a la ciutat unes setmanes després, resta impressionat per la visió de les cases esfondrades a la Gran Via pel terrible bombardeig del 30 de gener.

Aquell hivern suau al Viladrau de les primeries de l'any ha canviat de sobte el seu signe i la neu i el fred són ara els protagonistes. Així, el 17 de febrer, "hi ha un pam i mig de neu, i els homes del veïnat de les Paitides han obert camí amb pales, cap el poble... tot és blanc, gris, aturat...". El mal temps, però, dura poc i el sol torna a imposar el seu domini a muntanya mentre Manent passa els dies corregint proves, repassant la premsa, escrivint, i gaudint d'aquell entorn gairebé primaveral.

Una nova anada a Barcelona a mitjans d'aquell mes de març l'enfronta una vegada més amb la dura realitat, una realitat que, diu, produeix "un gran aclaparament entre els intel·lectuals de la Institució de les Lletres Catalanes" amb qui es reuneix. No els falta motiu: sirenes, apagades de llums, detonacions, soroll dels antiaeris, bombardeigs recurrents trenquen la calma de la nit barcelonina. Són bombardeigos que es repeteixen un dia rere l'altre i que afecten tota la ciutat, "la gent fuig ... la desmoralització és general...". Mentrestant, la guerra i alguns dels seus protagonistes comencen a acostar-se a Viladrau.

A principis d'abril, passen per les muntanyes properes diversos fugitius del front en un èxode que dies després s'intensifica. Així, el 6 d'abril en passen divuit per una masia del poble. Manent segueix treballant i anant pels indrets propers a ca l'Herbolari gaudint d'una "pau lluminosa" que no amaga, però, "el ressò sinistre, el tro velat de la guerra...". Sembla que vindran a Viladrau noranta refugiats més, mentre continua l'èxode del front, com confirma la presència en una masia propera de disset fugitius, decaiguts, cansadíssims...

Continuen les contradiccions: "Fa prop de dos anys que passo, en brusques alternatives, del més dolç idil·li geòrgic a la més dura obsessió bèl·lica: del perill de morir sota una casa de sis pisos esberlada per l'aire líquid, a la contemplació dels presseguers florits; de l'hòrrida cacera dels antiaeris a la joia de les calàndries entre els blats".

Els esdeveniments, però, se succeeixen: "Uns carrabiners a l'aguait al camí del Pujolar han detingut uns desertors i sembla, també, que ha estat trobat un fugitiu de la guerra mort de fam...". Pel que fa al temps, a l'exuberant primavera d'uns dies enrere l'havia seguit alguna nevada tardana, "una nevada primaveral, breu i indecisa". El 15 d'abril, Divendres Sant, Manent alça els ulls a la Creu de Matagalls, tot pensant "en aquells oficis de les esglésies cremades, de la Bonanova que ja no existeix, on només hi ha un espai nu". I davant les notícies que parlen de grans concentracions de tropes a la propera ciutat de Vic, manifesta el seu temor a que "la guerra pugui acostar-se al nostre recer, malmetre els boscos vellutats, la dolça solitud agrícola...".

Passen les setmanes entre la placidesa del temps a muntanya i el temor d'una guerra cada vegada més propera. A mitjans de juny es detecta la presència de 300 carrabiners per buscar desertors a la muntanya, amb l'amenaça que "pasarán por las armas" als qui en tinguin amagats a casa. Tot plegat, fa que el 30 de juny Manent confessi que es sent deprimat, sense esma de treballar.

Continuen les anades puntuals a Barcelona. Hi veu poca gent a peu i pocs vehicles pels carrers i, esporàdicament, sent el retronar dels canons antiaeris. Quan torna a Viladrau reprèn amb decisió els seus treballs, les lectures diverses, les traduccions d'autors anglesos... mentre és fascinat per les feines de sega i de batre dels pagesos. Mentrestant, però, el 28 de juliol sent diverses explosions provinents del Pirineu... una mostra més de les contradiccions del dia a dia: "Sembla impossible que la mort s'escampi en aquesta dolçor de juliol, enllà dels boscos verds i tranquils, sota aquests núvols blancs, d'una opulència barroca. Guerra folla i dura!".

En diverses de les anotacions del dietari es troben referències a l'obligada recerca de menjar que Manent i la seva família fan per moltes de les masies properes. No és un fet casual, tal com ell mateix explica en una nota del 10 d'agost on, davant la carta d'un amic anglès anunciant que els enviarà queviures, manifesta la seva alegria: "Ja somiem el sucre, el cacau, les galetes, la llet condensada... Aquesta alegria dona la mesura exacta de les privacions que passem. "És un sentiment reiteratiu que apareix ben cruament al dietari pocs dies després, el 28 d'agost: "La por a la fam ens circumda com una obsessió. Només es parla de la guerra o del menjar".

A principis de setembre rep la visita de Bofill i Ferro acompanyat de Joan Vinyoli amb els qui comparteix uns dies d'amistat i contacte amb la natura: el bosc de Viarmau, el Sot de Cerdans, Cortils "al bell cor de la muntanya", Coll de Joan i Borderiol són alguns dels escenaris que els tres amics trepitgen. Són dies en que el paisatge "i el temps tenen un aspecte ben tardoral amb lents núvols blancs, boscos d'un verd mullat, aire puríssim i vent fred, tònic".

Poc després, és visitat per Josep Palau-Fabre, "agradable, ple de seny, home d'una passió viva però continguda..." amb qui gaudeix també d'aquell paisatge tardoral tot patint la realitat sinistra de la guerra.

Continuen els contactes amb intel·lectuals amics. A finals de setembre amb Duran i Sanpere, qui havia tornat feia poc de Suïssa, Bèlgica i França. Mentrestant, segueixen les trameses d'aliments dels amics estrangers com un paquet que el mateix Duran li du de Ginebra amb 16 quilos de "formatge, llet, arròs, sucre, cacau, xocolata... els nens estaven contents com el dia de Reis".

El 15 d'octubre, Manent parla amb Duran i Sanpere a Viladrau qui li manifesta que el proper dilluns podrà començar a treballar a l'Arxiu, cosa que farà el dia 17 d'octubre al Noguer. El dia abans al matí havia oït missa a casa amb la família, una "cerimònia en l'ambient domèstic sense cap pompa ni solemnitat" que li produeix una gran emoció.

A la segona quinzena d'octubre alterna el seu treball d'arxiver al Noguer amb les feines intel·lectuals habituals, tot contemplant els canvis de temps d'una tardor força inestable en la qual s'alternen la pluja forta i les llevantades amb canvis sobtats que fan baixar la temperatura als zero graus amb un cel seré i tramuntana. El dia 31 va a Vic "on ja no hi ha tant de moviment militar com temps enrere", però sí que hi troba soldats de les Brigades Internacionals.

Els primers dies de novembre la llunyana batalla de l'Ebre continua "amb una intensitat esfereïdora" i es fa sentir a Viladrau amb el pas de nombrosos

avions i el soroll dels bombardeigs. El dia 8 és especialment dur en aquest sentit: "Tot avui s'ha sentit fortíssim el bombardeig de l'Ebre. Alternaven els trons llargs, terribles de l'aviació amb les detonacions espaiades de l'artilleria...".

Malgrat tot, Manent continua els seus treballs a l'Arxiu, uns treballs que li produeixen un sentiment estètic de noblesa i equilibri. El 27 de novembre compleix quaranta anys, una edat –diu– "que em situa al cor de la maduresa". Recorda amb tendresa "el festeig vora els gessamins" i s'emociona amb la presència d'aquests "tres rostres d'infant que graviten cap a mi com amb un ímpetu d'astre...". Lamenta, però, que "quan assaboríem la felicitat tranquil·la [...] ha vingut la guerra, les privacions, la por a la mort violenta, el viure arrecerat, però dur, en aquest racó de muntanya".

La vida segueix en el tercer desembre de guerra que s'inicia amb el mateix sentiment de sempre: "tristesia, monotonia, solitud...". Continuen els recorreguts habituals: el poble, el Noguer, Vilarmau, el Pujolar... i les converses amb els intel·lectuals amics: Bofill i Ferro, Vinyoli, Duran i Sanpere. El dia 8, a l'anar al poble a buscar el pa, té ocasió de parlar amb alguns veïns, els quals "estan deprimits per la lentitud de la guerra que implica tants sofriments...".

Estudi i treball s'alternen en el seu dia a dia, un dia a dia que no oblida, però, les activitats més bàsiques per la subsistència familiar, com ho fa el dia 15 quan amb la seva esposa Josefina van "a buscar la llet a una masia pròxima. Travessàvem els tolls, ens mullàvem, topàvem amb les pedres, en la gran nit silenciosa. Hem vist com munyien les vaques. L'estable era tebi, i la llum crua de l'acetilè il·luminava les gran còrpores de les bèsties que remugaven lentament".

A les vigílies de Nadal el fred es deixa sentir amb tota cruïda a Viladrau i la guerra mostra la seva cara més implacable. El dia 21 de desembre, quan era al Noguer, sent "un bombardeig terrible" i "cap el tard ens diuen que han bombardejat Vic... Tothom creu que ha començat una gran ofensiva. Nadal de foc i sang. Déu meu!".

El dia de Nadal "el cel és blau i alegre damunt la neu del Matagalls". Després d'oïr missa en una casa "rònega i mísera, amb escala de fusta corcada i sostres ennegrits d'avets del Montseny..." la família dina "amb una alegria ombrejada per l'aprensió tràgica de la guerra, per la inseguretat del nostre oasi en aquests temps sinistres; però també amb l'esperança que la tragèdia ja no pot durar gaire més".

L'any acaba, però, Manent expressa els seus temors: "Se'ns acostarà la guerra al nostre oasi? Vivim dies neguitosos i intensos".

Comença el 1939: treball al Noguer, anades al poble a buscar pa, les tropes franquistes avancen mentre hi ha rumors de crides de més lleves fins que arriba el dia de Reis: "Alegria trista, com la de Nadal. Reis de guerra en aquest racó de món, voltats de grans muntanyes, de gebre i d'inquietud".

Passen els dies. Continua la forta ofensiva franquista i el ritme de les operacions militars s'accelera. "Són uns dies anguniosos i intensíssims; tant com pel juliol del 36". Manent ha de fer llit ja que es troba força engripat. El dia 20 es produeix un dels bombardeigs més forts i impressionants que havia sentit mai i els vidres de la casa tremolen però "després la tarda de gener era mansa, suau, amb nuvolats i cel pur". Cara i creu de la mateixa realitat.

El 23 va al poble i li diuen que ha estat proclamat l'estat de guerra i que els franquistes són ja a uns 30 quilòmetres de Barcelona. A Viladrau fa tres o quatre dies que hi ha un Estat Major i han requisat l'Hotel i moltes torres. El 26 les tropes franquistes han entrat a Barcelona. Manent continua malalt al llit amb febre mentre les carreteres són plenes de caravanes de fugitius, les tropes franquistes avancen sense trobar resistència i els republicans es retiren sense lluita.

L'1 de febrer és "un dels dies més agitats de la guerra": pas d'avions, disparats d'antiaeris, explosions fortíssimes amb batzegada de vidres que impressiona als estadants de ca l'Herbolari amb un canó emplaçat sota mateix de la casa. Els nens ploren. Mentre, Manent es troba encara molt dèbil. L'endemà continua "el crescendo d'emocions", segons les seves paraules. Des de la finestra es veuen avançar un centenar de soldats desplegats en guerrilla els quals acaben acampant vora l'estable dels masovers i al mateix pati de la casa.

El dia 3 "és un dia crucial, un dels més dramàtics de la meua vida". Al matí, els soldats de la columna Líster estan als voltants de la casa i sembla es preparen per marxar. A migdia, el comissari polític i dos capitans entren a escalfar-se a la cuina. Aviat ressona el soroll de les metralladores. Manent ordena a la seva família refugiar-se a la cova de can Bofill, cosa que fan amb algunes famílies veïnes. A la remor de les metralladores succeeix el silenci i tots surten de la mina. Al pati no hi ha els soldats del matí, sinó "uns soldats que diuen que són d'en Franco".

Efectivament, un alferes espanyol i diversos soldats marroquins havien ocupat el lloc on hores abans s'estaven les milícies de la columna Líster, després de vèncer la seva resistència. Malgrat tot, Manent no s'està de dibuixar el paisatge en aquella nit tan especial: "Era una nit claríssima, amb lluna en el cel pur; el Matagalls es retallava, net, solemne, amb una pinzellada blanca a la carena [...] el tac-tac-tac de les metralladores semblava un timbaleig inofensiu en la nit ampla i clara".

L'endemà, anada a Vilarmau a buscar l'avi, que el dia abans havia anat a buscar-hi llet i no havia pogut tornar a causa de la lluita... presència de moros... notícia d'escorcolls a La Sala on hi havia desertors amagats amb requisa d'objectes de valor inclosa... i tornada a ca l'Herbolari amb els moros acampats per l'entorn... mentre "el Pirineu era blanc, assolellat en el matí pur de febrer. El brogit de la guerra tenia una estranya i terrible majestat en aquell paisatge de neu i de boscos".

Passen pocs dies, i el desig de tornar a Barcelona és compartit per tota la família "després de tant temps". Per fi, arriba el dia 15, "dia pur, fred, amb tramuntana. Ve la carreta de bous del Pujolar a recollir l'equipatge. A tres quarts de deu sortim tots del poble en el carro del Valent. Quan arribem a Barcelona, quina impressió profunda em fa la ciutat il·luminada! És com un somni, com un conte de fades".

És ja el final d'aquest *Vel de Maia*, un final el darrer paràgraf del qual assaboria la pau, "una pau gairebé en abstracte [...] una pau deslligada de les seves circumstàncies històriques [...] però que en el fons tenia un gust ben amarg; cor endins hi havia una altra mena de fosca".

Així culmina aquest Dietari, al llarg de les pàgines del qual, aquella guerra en principi llunyana es va acostant a aquell entorn idíl·lic i bucòlic fins a protagonitzar-ne també la dura realitat del dia a dia, especialment en els seus darrers moments. Però fins i tot en aquells darrers instants dramàtics, el paisatge del Montseny no deixa de ser qui presideix les pàgines del llibre i condiciona en tot moment la mirada poètica del seu autor, Marià Manent. En realitat, és qui esdevé el protagonista principal de l'obra.

## BIBLIOGRAFIA

- FONT, S. (2010), *L'actitud de quatre escriptors catalans davant la Guerra Civil (1936-1939)*. Joan Sales, Pere Calders, Avel·lí Artís-Gener i Marià Manent [en línia], UOC <<http://hdl.handle.net/10609/1203>> [consulta: gener 2020].
- MANENT, A.(1995), *Marià Manent. Biografia íntima i literària*, Barcelona: Editorial Planeta.
- MANENT, M.(1975), *El vel de Maia*, Barcelona: Edicions Destino.
- DE RIQUER, M. – COMAS, A. – MOLAS, J. (1987), *Història de la literatura catalana*, volum 9, Barcelona: Editorial Ariel.

